

Spis treści

Przedmowa	9
1. Powstanie i rozwój życia na Ziemi	13
2. Człowiek i przyroda: od zarania dziejów do współczesności	25
2.1. Człowiek a inni mieszkańcy Ziemi	25
2.2. Wpływ rozwoju ludzkiej cywilizacji na przyrodę	28
2.3. Antropopresja w XX wieku – początek globalnej katastrofy biosfery?	34
2.4. U progu nowego tysiąclecia – potencjalne zagrożenia dla przyrody w XXI wieku	52
2.5. Ekonomiczne i polityczne aspekty globalnych zniszczeń przyrody	59
3. Motywy, cel i przedmiot ochrony przyrody w ujęciu historycznym i współczesnym	67
3.1. Motywy ochrony przyrody w dziejach człowieka	67
3.2. Cel i przedmiot ochrony przyrody w ujęciu formalno-prawnym	75
3.3. Ochrona różnorodności biologicznej jako cel współczesnej ochrony przyrody	78
3.4. Ochrona dziedzictwa geologicznego i paleontologicznego	83
3.5. Ochrona walorów krajobrazowych	86
4. Naukowe podstawy prawnej ochrony przyrody	91
4.1. Wkład nauki do ochrony przyrody	91
4.2. Ocena zagrożenia gatunków – czerwone listy i czerwone księgi	97

4.3.	Gatunki specjalnej troski	104
4.4.	Obiekty dziedzictwa geologicznego	116
4.5.	Podstawy identyfikacji i waloryzacji ekosystemów	119
4.6.	Ekosystemy specjalnej troski	124
4.7.	Krajobrazowe i regionalne podejście do ochrony przyrody	129
4.8.	Przyrodnicza inwentaryzacja i waloryzacja obszarów i obiektów	137
4.9.	Monitoring przyrodniczy (biologiczny)	145
4.10.	Międzynarodowe kategorie obszarów chronionych	148
5.	Międzynarodowe aspekty ochrony przyrody	155
5.1.	Początki międzynarodowej współpracy	155
5.2.	Międzynarodowe konwencje o zasięgu światowym	157
5.3.	Międzynarodowe porozumienia	169
5.4.	Międzynarodowe konwencje o zasięgu europejskim	174
5.5.	Światowe sieci obszarów chronionych	178
5.6.	Europejskie sieci obszarów chronionych	189
5.7.	Europejskie programy ochrony przyrody	200
5.8.	Światowe organizacje ochrony przyrody	203
5.9.	Europejskie organizacje ochrony przyrody	207
6.	Wartości przyrodnicze Polski – stan, zagrożenia i ochrona	211
6.1.	Naturalne uwarunkowania kształtujące przyrodę Polski	211
6.2.	Wpływ czynników antropogenicznych na przyrodę Polski	227
6.3.	Różnorodność biologiczna Polski na tle Europy	241
6.4.	Zróżnicowanie krajobrazów	243
6.5.	Zróżnicowanie ekosystemów	262
6.6.	Różnorodność gatunkowa	294
6.7.	Różnorodność genetyczna	313
6.8.	Przyroda terenów wiejskich	316
6.9.	Przyroda lasów gospodarczych	321
7.	Krótką historia ochrony przyrody na ziemiach polskich	327
7.1.	Ochrona przyrody w początkach państwa polskiego i I Rzeczypospolitej	327
7.2.	Ochrona przyrody w okresie zaborów (1796–1918)	331
7.3.	Ochrona przyrody w okresie II Rzeczypospolitej (1918–1939)	338
7.4.	Ochrona przyrody w okresie PRL (1944–1989)	344
7.5.	Sukcesy i porażki ochrony przyrody w okresie III Rzeczypospolitej (od 1989)	350

8. Współczesny system prawny, organizacyjny i finansowy oraz zaplecze naukowe ochrony przyrody w Polsce	357
8.1. Konstytucja RP i ustawa o ochronie przyrody	357
8.2. Akty wykonawcze do ustawy o ochronie przyrody	362
8.3. Inne akty prawne związane z ochroną przyrody	365
8.4. Organy administracyjne ochrony przyrody	368
8.5. Organy opiniodawczo-doradcze	371
8.6. Organizacje pozarządowe	373
8.7. Fundusze wspierające ochronę przyrody	378
8.8. Naukowe zaplecze ochrony przyrody	381
9. Formy ochrony przyrody – ochrona <i>in situ</i>	391
9.1. Przedmiot i kategorie prawnej ochrony przyrody	391
9.2. Różnorodność i rozwój prawnych form ochrony przyrody	396
9.3. Park narodowy	401
9.4. Rezerwat przyrody	472
9.5. Park krajobrazowy	495
9.6. Obszar chronionego krajobrazu	511
9.7. Obszar Natura 2000	515
9.8. Pomnik przyrody	529
9.9. Stanowisko dokumentacyjne	538
9.10. Użytek ekologiczny	540
9.11. Zespół przyrodniczo-krajobrazowy	545
9.12. Ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów	548
9.13. Prawna ochrona dziko żyjących roślin, zwierząt i grzybów nicobjętych ochroną gatunkową	577
10. Ochrona gatunków w warunkach <i>ex situ</i> oraz terenów zieleni i zadrzewień	587
10.1. Ogrody botaniczne	587
10.2. Ogrody zoologiczne	594
10.3. Podstawy prawne tworzenia i funkcjonowania ogrodów botanicznych i zoologicznych	601
10.4. Ośrodki rehabilitacji zwierząt	602
10.5. Ochrona terenów zieleni i zadrzewień	603
11. Ochrona przyrody i jej zasobów na obszarach użytkowanych gospodarczo	619
11.1. Koncepcja ekorozwoju i polityka ekologiczna państwa	619
11.2. Gospodarka leśna	623

11.3. Gospodarka łowiecka	634
11.4. Gospodarka rolna	642
11.5. Gospodarka wodna	649
11.6. Gospodarka rybicka i amatorski połów ryb	654
11.7. Gospodarka turystyczna	662
11.8. Zrównoważony rozwój innych dziedzin gospodarczych	668
 12. Bolączki i perspektywy ochrony przyrody w Polsce	673
 Słowniczek podstawowych terminów	679
Literatura cytowana	687
Indeks rzeczowy	715
Indeks nazw gatunkowych roślin, zwierząt i grzybów	737
Materiały na CD oraz dostępne w Internecie	
Ochrona przyrody w Polsce – najważniejsze akty prawne	766